

SAMLAREN

*Tidskrift för
svensk litteraturhistorisk
forskning*

ÅRGÅNG 87 1966

Svenska Litteratursällskapet

UPPSALA

Almqvist & Wiksells

BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

UPPSALA 1967

bara en nordisk kritiker, som ansetts förtjänt av ett eget kapitel, och det är som väntat Georg Brandes. Han kommer nu ganska oskadd ifrån den internationellt komparativa granskningen, men det vore fel att kalla Welleks teckning entusiastisk. I personförteckningen finns förutom Brandes femton nordiska namn, av vilka de allra flesta förekommer ytterst perifert. Den egentligen ende, som återkommer i centrala sammanhang, är Swedenborg, och det är verkligen en ironisk situation, som bland mycket annat demonstrerar, hur totalt verkningslösa en så betydande kritikers insatser som Kellgrens förblivit utanför våra språkgränser — *Man äger ej snille för det man är galen* känner ingen människa till, men den supponerade galningen är ett respekterat världsnamn. Även om Swedenborg återopas i många sammanhang, gör Welleks framställning dock icke något initierat intryck, och man kan med goda skäl misstänka, att han har rätt, när han förutsätter att t. ex. Baudelaire inte heller hade några djupare insikter i andeskådarens tankevärld, trots att han flitigt återopar honom.

Här finns emellertid sammanhang, som kan visa sig ytterligt spännande och mera djupgående än vad citat och omnämmanden avslöjar. I kapitlet om Mallarmé noterar Wellek, att diktaren då och då leker med tanken på universalspråket, det som Leibniz drömde om och som till viss del realiserats i den moderna logistiken. Men vad han inte omtalar är, att samma dröm var utgångspunkten för Swedenborgs korrespondensdoktrin, sålunda det inslag i hans system som mest fånglat poeterna. Baudelaire återopar ju direkt denna korrespondenslära, och så gör flera senare symbolistiska manifestförfattare, men också Mallarmé rör sig i sina språklekar i samma diffust eggande tankebanor, med all sannolikhet utan att veta om det. Nästan allt återstår ännu att utreda om de swedenborgianska impulserna till poesins utveckling, men en sådan utredning måste utgå från att det finns en avgörande skillnad mellan teosofens trovissa fastläggande av symbolbetydelserna i natur och Skrift och det suggererande, gränsöverskridande i de poetiska lärjungarnas symbolspråk. Där förkunnaren i allt ser läsliga tecken, som beskriver den gudomliga ordningen, kastar sig poesin med Mallarmés ord »forcenément dans le rêve qu'elle sait n'être pas, chantant l'Âme et toutes les divines impressions pareilles qui se sont amassées en nous depuis les premiers âges, et proclament, devant le Rien qui est la vérité, ces glorieux mensonges!» (IV, 642)

Men ingen har rätt att begära av en översiktlig framställning, att den skall fylla ut luckor i grundforskningen. Welleks monumentalala arbete måste redan betraktas som en av de stora humanistiska bragderna under 1900-talet, och det behöver inte sägas, att det skapat helt nya förutsättningar för forskningen inom det väsentliga ämnesområde, som täcks av den vida benämningen litteraturkritik.

Inge Jonsson

PETER BROCKMEIER: *Darstellungen der französischen Literaturgeschichte von Claude Fauchet bis Labarpe*. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Bodin. Schriftenreihe der Arbeitsgruppe zur Geschichte der deutschen und französischen Aufklärung, 17. Berlin 1963. X + 287 s. i 8°.

Den franska litteraturforskningens historia har hittills inte blivit föremål för en monografisk behandling motsvarande René Welleks *The Rise of English Literary History* (1941), Sigmund von Lempickis *Geschichte der deutschen Literaturwissenschaft* (1920) eller Giovanni Gettos *Storia delle storie letterarie* (2 ed. 1946). Även litteraturen om enskilda forskare är mycket knapp. Det är därför med glädje som man hälsar Brockmeiers bok.

Något motsvarighet till de ovan nämnda verket är denna bok dock ej, redan av det skälet att den begränsar sig till *framställningarna* av den franska litteraturens historia, närmare bestämt arbeten, som behandla åtminstone några epoker av denna historia (s. 2). Undantar man två korta inledande kapitel om Fachel och Pasquier, som båda tidigare fått var sin monografi, och 3 sidor om 1600-talet, är huvudparten av Brockmeiers bok ägnad 1700-talet. De författare och arbeten som stå i förgrunden äro J. Mervesins *Histoire de la poésie française* (1706) — så lyder originalupplagans rätta titel — G. Massieus *Histoire de la poésie française* (1739), Cl.-P. Goujets *Bibliothèque française* (1740—

56), G.-A. Méhégans *Considerations sur les révolutions des arts* (1755), Ch. Palissots *Mémoires pour servir à l'histoire de notre littérature* (1776), A. Sabatier de Castres' *Trois siècles de littérature française* (1772) och J.-Fr. de Laharpes *Lycée, ou Cours de la littérature ancienne et moderne* (1799–1805).

Det är, som synes, ytterst heterogena arbeten, som endast ha det gemensamt att på ett eller annat sätt behandla »åtminstone några epoker av den franska diktningen eller litteraturen». Urvalsprincipen är diskutabel, ty den sammanför så disparata verk som Massieus aktningvärda försök att verkligen skriva den franska poesins historia fram till Plejaden, Méhégans »filosofiska» snabbskiss av hela den europeiska vitterheten från den halvbarbariske Homeros till det upplysta nuet och Goujets voluminösa biobibliografiska uppslagsverk samt Palissots, de Castres' och Laharpes kritiska betraktelser. I de tre sistnämnda verken dominerar den litterära kritiken. Palissots bok t. ex. är ett alfabetiskt ordnat författarlexikon med ytterst knapphändiga biografiska och praktiskt taget inga bibliografiska upplysningar. Huvudsaken är den litterära karakteristiken och bedömningen. Detsamma gäller även de Castres. Men inte ens Laharpes *Lycée* är trots dess författares egna uttalanden någon verklig litteraturhistoria, utan en kronologiskt ordnad samling av kritiska betraktelser över europeiska författare och deras verk alltifrån grekerna.

Det dätida arbete, som verkligen kan kallas en fransk litteraturhistoria, benedikтинernas *Histoire Littéraire de la France* (1733 ff.) förbigår Brockmeier däremot, med den sällsamma motiveringen att »die (fornehmlich lateinische) Ordensliteratur der Benediktiner» i de 12 första banden skulle stå i förgrunden (s. 5). Han har läst dom Rivets märklige förord (s. 54), men inte insett dess banbrytande betydelse, lika litet som värdet av de översikter, »L'Etat des Lettres», som inleder de sekel vari stoffet är indelat. Här ha vi att göra med en otvivelaktigt historisk framställning, som visserligen ompänner hela kulturlivet — poesien inbegripen.

De verk som utgöra huvudobjekten för Brockmeiers studium, refererar han ingående, med långa citat. Så vitt jag kan se, äro såväl citat som referat korrekta, frånsett den i detta sammanhang betydelselösa detaljen, att ortografien moderniserats. Men förf. gör intet försök att sätta in de enskilda verken i ett allmänt idé-, lärdoms- eller litteraturhistoriskt perspektiv, bortsett från det lilla han säger om författarens biografi.

Brockmeier påpekar det hämmande inflytande som klassicismens statiska och dogmatiska poetik utövat på studiet av litteraturens historia (s. 36 ff.); han är tydligen okunnig om att detta inflytande inte var enväldigt, som Nathan Edelman påpekat i *Attitudes of Seventeenth Century France toward The Middle Ages* (1946).

Allt som allt måste Brockmeiers bok karakteriseras som en flitig materielsamling utan vidare vyer. Tyvärr försvårar frånvaron av ett register användningen av det här hopsamlade materialet.

E. N. Tigerstedt

PETER HALLBERG, GUNNAR HANSSON, GÖRAN HERMERÉN, KARL ERIK ROSENGREN, JAN THAVENIUS: *Litteraturvetenskap. Nya mål och metoder*. Sthlm 1966.

De fem författarna förklarar i sitt förord att de nya mål och metoder som presenteras kan »komplettera den traditionella litteraturhistorien», men inte är avsedda att ersätta den. Det är en deklaration som åtminstone från början bör tas för god. Vad man eftersträvar är exakthet, särskilt i form av kvantitativa mätningar, och man knyter an till discipliner som lingvistik, beteendevetenskaperna och filosofin. De nya forskningsfält man pekar ut är ofantligt stora och om deras fruktbarhet är ännu ganska litet känt. Någon samlad presentation har vi hittills inte haft, och *Litteraturvetenskap. Nya mål och metoder* bör hälsas som en insats av vetenskaplig betydelse. De bibliografier som är bifogade till uppsatserna ger en ovärderlig orientering på svåråtkomliga områden.

Peter Hallberg diskuterar statistikens möjligheter som analysinstrument; han har själv prövat metoden i stor skala. Den maskerade och helt oprecisa statistik som annars förekommer (av typ »vanligt», »gång på gång») bör ersättas med säkra sifferuppgifter. Hallbergs exempel gäller ordfrekvens. Ett studium av högfrekventa adjektiv hos några lyri-